

Några tillägg om vallonsläkten Pipping

Per-Olof Snell

Släkten Pippings tidigare led avhandlas översiktligt i Kjell Lindbloms bok *Vallonsläkter under 1600-talet*. Ett flertal inlägg på Internet behandlar också släkten där dock många felaktiga uppgifter florerar. I föreliggande skrift görs ett försök att komplettera tidigare uppgifter om släkten under 1600- och början av 1700-talet med uppgifter från kyrkböcker, domböcker, mantals-, skatte- och räkenskapslängder.

Släktens franska rötter

Johan Persson Pippings utnämning till rådman i Torneå 1692 motarbetades av Anders Planting. Johan vände sig då till landshövdingen där han i ett brev uppger att borgmästare och råd förordat honom till rådman men att utnämningen hindrats av styvmågen Anders Planting som *förmenar sig mig härutinnan preferensen disputera, såsom vore jag en utländsk, dessutom, för 5 år sedan, borgare bliven, med vad mera han fåfängeligen utav idel medfödd arghet och avund föregiver, varandes icke allenast jag här i socknen födder utan, och min fader i Sverige och Södermanland, ehuru väl av fransk extraktion, dess utom min farfader allaredan Anno 1632 den Lutherska religionen antagit, och sålunda för en redelig svensk undersåte sig förklarar, dessutom haver största delen utav denna stadens borgerskap, herrar borgmästare och råd disposition härutinnan bifallit.*

Landshövdingen undanröjde hindren och den 23 maj 1692 utsågs Johan Pipping till rådman. Brevet visar att Johans farfar, Petter Pipping, kommit till Sverige från Frankrike, möjligen tillsammans med brodern Johan. Vid dopet av Petter Pipping d.y. - den blivande bälgmakaren och byggmästaren i Kengis - synes fadern ha blivit Lutheran. Petter Pippin d.ä. med sönerna Petter och Johan upptas i Kengis på 1650-talet men sonen Philip, som synes ha fått boklig bildning, upptas aldrig i Kengis då han troligen ännu var underårig. Petter Pipping d.y. blev bofast i Kengis medan Petter Pipping d.ä. och sonen Johan efter att ha verkat i Bergslagen återvände för att på 1690-talet ha avlidit hos rådmannen Johan Pipping i Torneå.

Fransoserna Pipping på bruken i Sörmland

Mellan Liège i Belgien och Sedan i Frankrike skedde i slutet av 1500-talet en stor kvalitetshöjning inom järnframställningen genom införande av tackjärnsblåsning i masugnar vilka krävde förstklassigt träkol och stark bläster. Hertig Karl som räknade Nyköping som centrum för sin verksamhet var pådrivare för att modernisera järnframställningen i Södermanland. Wellam De Besche, som var från Liege, hade i slutet av 1590-talet kommit till Nyköping som byggmästare på det nya slottet. Han utnämndes i början av 1600-talet till inspektor över alla järnbruk i Södermanland och startade samtidigt rekrytering av yrkesskickliga valloner till Nyköpingsverken. Agenter skickades till nordöstra Frankrike för att på de befintliga bruksorterna värva de önskade yrkesmännen. Redan i början på 1630-talet fanns *Pier och Jean Pepin* - Petter och Johan Pipping - vid bruken i Södermanland, men det är oklart vilket år de invandrat.

Pier Pepin anträffas första gången som kolare vid Nyköpingsverken den 13 februari 1639. Han skall enligt rådman Johan Pippings brev ha övergått till den Lutherska läran 1632. *Fransosen* Petter Servio, som redan 1626 ha kommit till Sverige, arbetade vid Julita bruk i Södermanland när han 1654 anställdes i Kengis. Möjligen hade Pipping och Servio samtidigt kommit till Sverige. Johan Pipping som 1644-1646 var kolare vid Björndams bruk vid Nyköping synes ha varit bror till Petter Pipping d.ä. Av domboken för Villåttinge härad den 14 maj 1646 framgår att: *Ehn fransos wedh Biörndams bruk be:d Johan Pipping haffwer belägrat ehn pigha be:d Ingeborg Andersdotter och sedan rymbt sin koos. Dy bleff aff sagdt efter thett 14 Cap: i köpmälla balken, att emedan hos Jacob Piätt [masmästaren Jacob Piätt var med Herman Tersmeden från 1637 bruksföreståndare vid Björndams bruk] finnas saker som honom till höra, ty skall därav hans böter utmätas nämligen 40 mark gott mynt.* Vart Johan tog vägen från Björndams bruk är oklart men 1655 uppförs han i brukslängden för Lummelunda bruk på Gotland. Bruket hade omkring 1653 anlagts av Christoffer Neuman som varit borgensman för Arendt Grape och haft Kengis bruk i underpant. Christoffer och Hans Neuman innehade Färna bruk

som 1652 övertogs av bröderna Abraham och Jacob Momma som i slutet av 1652 övertog två tredjedelar av Kengis bruk.

Petter och Johan Pipping i Kengis och Svappavaara

Arendt Grape besvärade sig vid gruvtinget i Kengis den 17 mars 1652 över svårigheterna att få tag på hantverkare och begärde hjälp av bergmästaren i Bergslagen. Han behövde dels hammarsmeder, dels en ny masmästare då den gamle masmästaren Hans Olofsson enligt Grape varit oförfaren i sitt ämbete och inte blåst mer än några dygn. Vid samma ting förmådde Grape kolaren Erik Henriksson att stanna kvar med sin son och erbjöd dem ett accord på 3 ½ mark per stig kol samt rätten att låna brukets häst för att köra fram ved till kolbottnarna.¹ Uppenbarligen gjorde det stora behovet av träkol till masugnen och härdarna vid hammarsmedjorna i Kengis att fler kolare måste anställas

Den 22 februari 1653 tecknades i Stockholm ett kontrakt mellan bröderna Momma, Arendt Grape och *Pier Pepin* som med sitt bomärke i form av en kolkarka konfirmerar att inledningsvis arbeta ett år i Kengis från den 1 september 1653. Med sina två söner Petter och Johan - den yngste sonen Philip var troligen underårig - skulle Pipping om året erhålla 900 daler samt av bruket få köpa så mycket spannmål han behövde för 8 daler tunnan. Skälet till anställningen synes var att den nya masugnen enligt franskt maner inte bara behövde mycket träkol utan också en träbälgmakare då malmen behövde stark bläst. Mantalslängderna antyder att Petter Pipping den äldre var både kolare och bälgmakare.

Mantalslängden för Kengis upptar 1654 under beteckningen *Fransoser* en grytgjutare och en kolare båda med hustrur. Året därpå debuterar Petter Pipping i längden med hustru och son. Då har också Petter Servio med sonen Frans kommit till Kengis efter att den 25 januari 1654 ha skrivit på ett treårigt kontrakt som belönades med 900 daler om året och 10 mark för var ryss de kolar. Masmästaren Olof Andersson, som 1652 efterträtt Hans Olofsson, finns ännu kvar vid masugnen där blåsningarna fortsatt misslyckades troligen på grund av hög svavel- och fosforhalt i malmen. En ny masmästare, *fransosen* Antonius, anställdes därför 1656.

För driften av masugnen, kopparhyttan och smedjan var kolåtgången stor. Huggning klyvning och framtagning av ved till kolbottnarna synes ha gjorts av bönder och bruksknektarna medan kolarna reste milorna. Vid bruket fanns 1656 fem kolare med söner och drängar: Johan Svensson med söner, Gabriel kolare med drängen Hans Lilja, Erik Hindersson med son, Petter Pipping med söner samt Petter Servio med sonen Frans. Vissa var anställda på kontrakt medan andra arbetade på accord. Johan kolare skulle 1657 med sina två drängar resa 25-26 milor om året. Milorna uppbyggdes vid den tiden med cirka 120 m³ travved vilket gav 60 m³ träkol eller 15 kolyssar. För var ryss skulle Johan erhålla 5 mark. Vidare skulle han få 100 mark för att köpa hö till hästen som transporterade kolet från milan till masugnen, samt 5 alnar kläde årligen.

Ytterligare en upplysning om kolarnas löneförhållanden fås av bevarade räkningar för Petter Servio. Till masugnen hade han den 10 september 1658 enligt Jacob Lalouettes notering levererat 322 stigar kol för 3 mark stigen vilket gav honom 241 daler 1 öre. Den 20 januari 1658 levererade han 834 stigar och 5 tunnor kol som gav 625 daler 16 öre och den 20 oktober 1659 levererade han 2614 tunnor kol som betalades med 2 öre per tuna vilket gav 163 daler 12 öre. Den 19 augusti 1660 levererade han enligt Olof Larsson Mörts sedel 915 stigar och 9 tunnor vilket gav 687 daler 26 öre. Sammanlagt erhöll Servio i ersättning under denna period 1717 daler 22 öre samtidigt som han tog ut 55 tunnor spannmål för 440 daler. Hammarmedernas och smältarnas årslön var vid denna tid 300 daler.

Fransoserna synes ha varit hetlevrade. Petter Servio figurerar återkommande i rättsprotokoll i Julita där han hotades med utvisning för angrepp på bruksföreståndaren. I Kengis anklagades han för att 1659 med värja försökt sticka ihjäl bruksfogden Nicolas Lemoine för att denne tagit hans hatt. Bråket kulminerade med att Servio slog sönder fönstren i Lemoins hus och rev ner delar av skorstenen. Resultatet synes denna gång ha blivit att Servio utvisades.

Pipping var inte heller oförvitlig. Vid Gruvtinget den 24 mars 1656 kände masmästaren Antonius till Petter Pipping och dennes son Johan för att de kallat *hans hustru och barn för ormar och djävlar*.

¹ Kolyss avser en flätad korg som rymde 2 läster träkol. 1 läst träkol = 1 stig = 12 tunnor à 165 liter ~ 2 m³. I Kengis synes 11 tunnor kol ha räknats som en stig. För att tillverka 1 ton stångjärn krävdes 1,3 ton tackjärn och för 1 ton stångjärn krävdes totalt cirka 16 m³ träkol.

Upprinnelsen till bråket var att Johan Pipping slagit masmästarens dotter på ryggen då han gått förbi henne vilket fick henne att börja gråta. Samtidigt skall Petter Pipping ha kommit med en stör och börjat *manna masmästaren och kallade honom en tjuv och skälm*. Fjorton dagar senare när Antonius dotter stod utanför dörren och vaskade disk kom Pippings hustru förbi och när hon kom jämte flickan sparkade hon på vattenbyttan så vattnet stänkte upp på flickans kjortel. Flickan tog då skålen som hon hade i handen och kastade vatten efter Pippings hustru och sade du har tagit bort vår ugnskvast.

När Petter Pipping kom hem från skogen hade han efter sin hustrus berättelse och uppeggande tagit en yxa och gått till Antonius stuga och sagt kom ut din tjuv och skälm. Med yxan högg han in genom fönstret, och strax därefter slogs dörren upp med yxhammaren så att märlan flög ut på gålvat. *Då kom Mäster Thomas grytgjutaren och övertalade Pipping att ge sig till freds, och fick ut honom ur Antonius stuga*. Pipping medgav för rätten de utförda handlingarna men nekade till att ha kallat Antonius tjuv och skälm. Han dömdes till 80 mark i böter men då det för skällsorden inte fanns några bevis eller vittnen *eftersom de haver talat fransysk* slapp Pipping böter för skällsorden.

I anslutning till protokollet från gruvtinget den 24 mars 1656 finns *Anteckningar från Kopparverket i Torne Lappmark* som synes vara skrivna av bokhållaren Lambert Joris som anger: *Vid ting hållet vid masugnen har kolarna högeligen besvärat sig över att de inte kan få ved att kola utan måste gå fåfänga. Vilket jag min patron har tillskrivit och Grape av Hr Patron förnam att jag sådant skrivit och ifrån den tiden begynte han hava ett hat till mig*. Skribenten anger vidare: *När Petter Pipping den 15 augusti 1657 reste från masugnen haver jag gjort honom en sedel på en ny botten och på den resta milan, så vill mig också skriva i samma sedel de 54 stigar kol som han på ny räkning lovat haver, men då sade Pipping att Sven Matsson honom på samma kol sedel givit haver och det var inte nödigt att därpå två sedlar skulle givas, men Pipping ville samma sedel ingalunda låta mig se, på det sista måtte han komma med honom fram, och det skrivit Sven i samma sedel att den kolstig som han levererar håller 11 tunnor vilket är mätet och påskrivet att han håller 10 tunnor.² När jag talar om sådant för Grape så håller han med sådant folk. När Pipping reste härifrån haver han brukat på resan 3 tunnor bröd och haft med sig 1 ½ tunna mjöl, ½ tunna malt, sålt mäster Josep 1 ½ tunna mjöl, men i Svens kladd synes inte hans räkning, därför vet jag inte hela hans summa spannmål.*

Det stora uttaget av spannmål ur Mommornas förråd synes ha irriterat bokhållaren som anklagade masmästaren Josep Farque för att på 6 veckor ha tagit ut 10 ½ tunna. Josep svarade då *jag må väl taga jag är Mommorna intet skyldig*.³ När skribenten tog upp det med Grape avfärdade han det med att Josep ju betalade 9 daler tunnan. Skrivaren Sven Matsson vid masugnen var också föremål för kritik då han uppgavs sälja både öl och spannmål. När skribenten säger sig för Grape ha klagat på att folket får för mycket proviant så ropar Grape alltid *de måste ha buken full*. Skribenten frågade också Petter Pipping om det var rätt att han tog ut så mycket spannmål. *Då sade han, det kommer mig inte vid ty Grape efterlåter mig så mycket som jag behöver*.

Petter Pipping med söner finns ännu sommaren 1657 i Kengis men i mantalslängden upptas bara *Petter Bälgmakare* med hustru och son. Momma-Reenstiernasamlingen (MR) har en notering om att Petter Pipping *rest till Sverige med sina söner och återkommit 1658 för att arbeta i Kengis*. Mantalslängderna för Kengis upptar 1658 och 1659 Petter Pipping bälgmakare med hustru, Johan Pipping kolare med hustru och Peder Pipping kolare samt gruvdrängen Johan Pipping vid koppargruvan. Detta antyder att Petter Pipping d.ä. vid återkomsten medföljts av brodern Johan med hustru. Vid Kengis Hammar upptas 1660 bara Petter Pipping med hustru vilket antyder att Petter Pipping d.ä. med söner Johan och Philip samt brodern Johan Pipping då flyttat till bergslagen.

Petter Pipping d.ä. med söner Johan och Philip i Bergslagen

Vid Ludvika Hammar i Grangärde socken upptas 1660-62 två icke namngivna kolare vilka synes vara bröderna Pipping. 1663-års katekeslängd för Ludvika kronobruk, som anger om den förhörde behärskar de 5 kristendomsstyckena, kan uttyda styckena samt förstår innehållet, upptar *Johan Pipping kolare* och hans hustru *Antionet Pädersdotter* som behärskar 4 kristendomsstycken, *Johan*

² I Kengis synes 11 i stället för 12 tunnor tunnor kol ha räknats som en stig. Pipping försökte tydligen komma undan med 10 tunnor vilket skrivaren Sven Matsson accepterat.

³ Josep Farque som var son till masmästaren Mickel Farque i Forsmark synes ha efterträtt mäster Antonius. Josep lämnar Kengis i slutet av 1650-talet och blir senare masmästare i Nordansjö där han avlider 1677.

Pettersson Pipping som behärskar 5 stycken och uttyder 2, medan *Petter Johansson kolare*, som synes vara Petter Pipping d.ä., i likhet med brodern synes sakna kristendomskunskap. Mantalslängden för Ludvika Hammar upptar 1664 Johan Pipping med hustru och Petter Pipping med hustru. Året därpå är det inte längre kvar i Grangärde socken.

Petter Pipping d.ä. med söner Johan och Philip synes efter vistelsen i Ludvika ha återanställts av Abraham Reenstierna då de 1673 hade stora fordringar på honom. Kriget som 1672 utbröt mellan Frankrike och Holland innebar att Reenstiernornas ekonomi försämrades då många av deras affärspartner i Holland gick i konkurs. Genom ett moratorium 1673 skyddade kronan dem mot lagsökning för oguldna fordringar medan de själv förde en intensiv kamp för att driva in utestående fordringar. Vid häradstinget i Söderbärke den 4 juli 1673 presenterade Abraham Reenstierna sina bruksböcker för Färna bruk som visade att bergsmannen Daniel Matsson i Björbo var honom skyldig över 18000 daler och en stor post tackjärn. Som störste fordringsägare krävde Reenstierna därför förtur vid uppdelningen av Matssons sterbhus som omfattade Björbo gård och masugnen i Wik.

Vid tinget i Söderbärke den 30 januari 1679 lät *Philip Pipping, på sin fader Petter Pippings och broder Johan Pippings vägnar, inprotokollera* Abraham Reenstiernas utgivna obligation av den 13 september 1678 därefter fadern hade att fordra 1400 riksdaler specie för vilket intresse erläggas skall från den 10 maj 1673 och Johan 200 riksdaler specie med dess intresse från samma dato varmed till försäkran Herr Reenstierna pantsatt Björbo hemman och den halva masugn som därunder hör. Denna pantförskrivning lät Philip Pipping nu uppbjuda första resan.

Pippings fordran som 1679 med ränta i 5 år och 4 månader uppgick till 2196 riksdaler - 6588 daler kopparmynt - motsvarar i 2024-års prisnivå uppräknat med konsumentprisindex 1.2 MSEK eller 3.6 MSEK uppräknat med arbetsprisindex. Det antyder att Pippingarna stått i Reenstiernas tjänst sedan de lämnade Ludvika Hammar. Mantalslängden för Söderbärke upptar 1682-1685 Petter, Johan och Philip Pipping som innehavare av Björbo gård som de övertagit och där de bevakade sina intressen i masugnen i Wik där produktionen då uppgick till cirka 50 ton tackjärn om året. Möjligen var Philip Pipping fortsatt anställd hos Abraham Reenstierna då han 1681 omnämns i handlingar avseende dennes bruk i Västmanland.

Torneå stads kyrkas räkenskaper visar att *Peer Pipping* den 25 februari 1682 erlagt 5 daler i kyrkoböter. Troligen rör det sig om Petter Pipping d.ä. som lämnat söner i Björbo och återvänt till Tornedalen. Björbo hemman och andelen i masugnen i Wik såldes till lagläsaren och bokhållaren *Mons. Lars Falk* varvid Johan och Philip Pipping 1685 kvitterade mottagandet av köpeskillingen motsvarande deras fordran på Reenstierna som samtidigt överfördes till Falk som från 1686 innehar Björbo gård och andelen i masugnen i Wik.

Bokhållaren Philip Pipping i Iggesund

Isak Breant som bedrev en omfattande handelsrörelse i Stockholm kom liksom andra större köpmännen att ägna sig åt brukshantering. Han fick den 18 september 1685 privilegium för att anlägga Iggesunds bruk i Hälsingland. Philip Pipping anställdes 1686 som bokhållare vid bruket och synes ha agerat som förvaltare för Breant som bodde i Stockholm. Philip förekommer löpande i domböckerna för Ensånger och Idenor i processer rörande bruket.

Den 1 januari 1694 vigdes Philip Pipping med Magdalena Hansdotter Hambelia i Storkyrkan i Stockholm. Magdalena synes ha varit dotter till Borgmästaren Hans Persson i Öregrund och syster till Petrus Hambelius som var kyrkoherde i Skeppsholmskyrkan 1687-1701. Philip Pipping köpte 1695 hemmanet Holm i Idenor om 16 öresland - 1 mantal - som tidigare innehafts av släkten Warg och häradshövding Sandberg. Vid häradstinget i Forsa den 25 juni 1695 uppvisade bokhållaren Philip Pipping ett köpebrev mellan sig och häradshövding Anders Sandberg av den 22 juni däruti *häradshövdingen emot 1300 daler upplåter bokhållaren dess köpta hemman Holm i Idenor, så och för boskapen, timmer, fiske och åkerredskap efter därå given specifikation 500 daler, vilka han den första penningen som den sista har uppburit.*

Vid häradstinget i Forsa i oktober 1699 lät Philip Pipping uppbjuda hemmanet Mellanbyn 4 öre 18 penningar i skatt i Idenor han köpt av Påvel Olsson för 400 daler. Bokhållaren Philip Pipping signerade den 9 januari 1700 mantalslängden för Iggesunds bruk och lät vid häradstinget i Forsa i juni

1700 för andra gången uppbjuda hemmanet Mellanbyn, men vid det tredje uppbudet i oktober 1700 framträdde bruksskrivaren Matthias Krapp på Philip Pippings vägnar vid tinget. Troligen hade Pipping då insjuknat och strax efteråt avlidit då Matthias Krapp som bokhållare signerar mantalslängden för bruket 8 januari 1701.

Rådmannen Johan Pipping synes ha varit medveten om farbrodern Philips sjukdom då han på rådstugan i Torneå den 17 januari 1701 begärde att *Magistraten täcktes notifiera dess faderbroder bokhållaren Philip Pipping, som med tiden torde vilja gravera honom för något arv, efter sin fader och broder, som hos honom för några år sedan äro döda blivna, det Philip ville sig härutinnan yttra ju förr ju hellre, för emellan kommande dödsfall och andra händelser, eljest vill han framdeles vara därutinnan ursäktat.*

Philip Pippings död bekräftas den 2 mars 1701 på rådstugan i Torneå då rådman Anders Planting inlevererade ett brev av Johan Strandell daterat Sundsvall den 20 januari 1701 *av innehåll att benämnda Strandell som en målsman för salig bokhållaren Philip Pippings kvarlämnade lille son, begär inventarium samt vetskap om salig Philip Pippings fader och faderbroders kvarlåtenskap, vilka hos rådman Johan Pipping här i staden bägge döda blivit, på det att den omyndige må därigenom och sin säkerhet, vad han ärva får, med mera, som samma brev innehåller och rådman Pipping till förklaring kommunicerades.*

Johan Pipping meddelade på rådstugan i Torneå den 5 augusti 1701 *hur han åtskilliga resor igenom skrivelser till sin svägerska, framlidne bruksbokhållaren Philip Pippings änka Magdalen Hambelia, sig förklarat, angående den arvspretention hon efter sin salig mans fader Petter Pipping och farbror Johan Pipping, å sin omyndige sons vägnar påstår, emedan dessa framlidna döda, hos denne deras sonson och broderson rådmannen Johan Pipping är avlidna, vilja henne eller dess fullmäktige här in loco på en viss utsatt termin, uti detta målet står till svars. Hon likväl nu, medelst sin skrivelse av den 28 juni sistlidna, som och uppvisades, därpå ej annat svarar utan fast skönt tiden, så långt skulle utdraga, att denne hennes sväger Pipping skulle fara i graven med frid, skall dock hennes son aldrig lämna samma pretention opåtalat, så att hans arvingar aldrig skola göra sig förslag den i rolighet att benyttja, utan alltid undrande vara att stå därför till svars, med mera som samma hennes skrivelse i sig själv vidlyfteligen innehåller, ty begär i skrift som muntligt rådman Pipping det täcktes rätten considerera, med vad fog hon sin rätt, för sig och sin son vill förbehålla ehuru väl han förmenar lagen vara skriven för vaknande och ej för sovande, varför och som högt emot en slik hennes hotelse, och olagliga procederande, protesterar, och sig förbehåller att rätt som lagen i sådana mål till hans försvar kan innehålla, helst hon å sin sons vägnar, på denna av henne föreskrivna terminen sig här för rätten ej inställt, eller och där hon hädanefter sin rätt, inom lagen föreskrivna tiden ej bevakar vill rådman Pipping sig alla Beneficia Juris hava reserverad, som således på dess begäran togs ad notam.*

Brukspatron Isac Breant lät på tinget i Enåker den 14 juli 1702 meddela att han godvilligt åtagit sig föräldraskapet för bruksbokhållaren salig Philip Pippings efterlämnade barn sonen Petter Pipping och dottern Magdalena Philipsdotter Pipping. Då änkan Magdalena Hambelias så skriftligt som muntligt begärde inför rätten åtog sig häradshövding Gyllensköld sig att vilja för henne vara målsman.

Magdalena Hambelia gifte sig 1702 med bokhållaren Matthias Krapp i Iggesund och i anslutning till det framtogs ett arvskiftesinstrument som vid häradstinget den 12 oktober 1703 i Forsa på brukspatron Breants begäran inprotokollerades till barnen Petter Pippings och Maria Magdalena Pippings säkerhet. Däri anges att *änkan till vardera barnet skall ge 2000 daler förutom behörig upptuktan till dess de bliva sina 15 år, samt när flickan varder någon man beskärd, skall hon hos modern hava ett hedersamt bröllop med behörig hemgift [...] därjämte har barnens förmyndare brukspatron Breant den 17 augusti 1702 över rätta förståndet av arvsskiftesinstrumentet låtit änkan och dess nuvarande man S^rMatthias Krapp sig förklara, då de sig yttrat att barnen med mat och kläder och vad mera deras upptuktelse fordrar skola försörja, till sonen blir sina myndiga år, och han prövas kapabel över medlen disponera, och dottern blir med man försedd då de medlen utan intresse skola undfå och dottern varsamt bröllop och hemgift.*

Matthias Krapp som 1703 lämnade posten som bruksbokhållare blev husbonde på Holm där familjen bodde till och med 1705. Krapp som från 1704 tituleras arrendator står som ägare av både Holm och hemmanet i Mellanbyn synes ha förvaltat arvet efter Pipping väl då han 1706 går in som delägare i

Lögdö bruk där han 1708 blev ensam ägare och brukspatron. I gifftet med Magdalena Hambelia föds 1703 sonen Philip. Matrikeln för trivialskolan i Härnösand upptar 1706-1712 *Petter Pipping bokhållarson född 1697 i Iggesund och boende i Lögdö. Philippus Krapp född 1703 i Iggesund* och boende i Lögdö upptas i matrikeln 1712-1714. Det är oklart vad som därefter händer med Petter Pipping. Mantalslängden för Lögdö bruk upptar Matthias Krapp med hustru till och med 1712. Därefter står Krapp ensam till 1716 då en hustru tillkommer. Matthias Krapp dör 1737 och följs som brukspatron av sonen Philip vars styvmor brukspatronskan Birgitta Portina dör 1739.

Bälgmakaren och byggmästaren Peder Pippings släktkrets

Peder Pipping med hustrun Ingeborg Nilsson finns vid Kengis 1660 där Mats Clemetsson snickare finns. Mantalslängden 1665 upptar i Kengis snickaren och bälgmakaren Mats Clemetsson medan Petter Pipping är bälgmakare vid Svappavaara koppbruk för att åter upptas i Kengis 1678-92 sedan Mats Clemetsson försvunnit. Pipping som blivit änklings 1690 synes på grund av ålder försvinna ur mantalslängden 1692 vilket antyder att han var född 1632. I mantalslängden upptas han med en son 1680 samt 1682-1685. Troligen var det först registrerade sonen Johan och den andre Nils. Abraham Grape som tagit över Kengis bruk efter fadern meddelade landshövdingen våren 1696 att det inte längre var möjligt att driva bruket, men trots detta står han med brodern Lorentz kvar som bruksägare till och med 1698 varefter Abraham flyttar till Torneå. Lorentz Grape står 1700 som bruksskrivare samtidigt som byggmästaren Petter Pipping tillkommit. Vid hammartinget i Kengis den 1 augusti 1701 sitter byggmästare Petter Pipping i nämnden och mantalslängden samma år anger att byggmästare Petter Pipping är en mycket gammal man. Uppenbarligen hade Grape sökt Pippings kunnande i ett försök att rädda bruket som dock året därpå togs över av inspektör Lars Sandell.

Johan Pipping synes 1681 ha flyttat till Torneå. Vid tinget i Jukkasjärvi den 20 januari 1682 uppges att borgmästare Olof Hellebohms tjänare Johan Pipping varit uppe vid marknadsplatsen året innan. Johan involveras tidigt i rådmannen Erik Grelssons sjöfart. Sommaren 1685 tvistar Johan om tull han lagt ut för salig Grelssons skuta i Stockholm. Redan vid denna tid synes Johan ha planerat ett äktenskap med Grelssons änka Karin Torfastdotter. Vid bodelningen efter maken hösten 1685 begär Karin att barnen då de nästa vår kom från Stockholm skall ge henne en *äreklänning av det tyg hon helst behagar och hennes stånd likmätigt är*. Klänningen var uppenbarligen avsedd för bröllopet med Johan Pipping som står våren 1686.

Johan Pipping blir 1686 borgare och huvudman för två skutor, gården i Torneå, Laiti i Kukkola samt ägor i Karungi vilka hustrun ärvt efter maken. Efter Karins död 1692 ingick Johan 1693 ett nytt gifte med stadsnotarien Jacob Elis änka Sophia Johansdotter. I äktenskapet föds sönerna Petter och Henrik vilka är de enda av Johan Pippings överlevande barn sedan sonen Jacob med systrarna Sofia och Helena omkommit tillsammans med 22 personer då deras skuta på återresan från Stockholm hösten 1722 led skeppsbrott i Larsmo skärgård. Med på skutan fanns också deras kusin Johan Nilsson Pipping från Korpikylä. Äldste sonen Petter Pipping studerade 1707-1708 vid gymnasiet i Härnösand och skrevs 1709 in vid Västerbottniska nationen i Uppsala. Petter Pipping återvände till Torneå 1713 där han blev befallningsman. Han gifte sig 1718 med Margareta Andersdotter Planting och utnämns 1733 till borgmästare. Henrik Johansson Pipping blev handelsman i Torneå och gifte sig 1729 med Catharina Jacobsdotter Planström.

Nils Persson Pipping som var född i Kengis omkring 1665 synes 1686-90 ha bott hos brodern Johan i Torneå. Han gifte sig 1690 med gästgivaren Olof Henrikssons i Korpikylä dotter Anna som från 1680 bodde i Torneå där styvmodern, som blivit änka 1678, gift sig med borgaren Olof Olofsson Mört som tidigare varit skrivare vid Kengis bruk. Nils Pipping installerade sig 1691 som husbonde på gästgivargården i Korpikylä om $\frac{2}{3}$ mantal. Han fortsatte verksamheten som gästgivare och handelsman och figurerar i början av 1700-talet som handelsman vid marknadsplatserna i Jukkasjärvi och Kautokeino.

På den välbärgade gården utökades familjen med sonen Johan och döttrarna Anna och Brita. Anna Nilsson Pipping gifte sig 1711 med länsmannen i Övertorneå socken Israel Israelsson Svan som blivit änklings 1715. Han ingick 1719 nytt gifte med Magdalena Abrahamsdotter Burman från Torneå. Familjen flyttade 1725 till Ofoten i Norge där Israel blev länsman. Israel Svan och Anna Pipping hade 1712 fått dottern Catharina. I samband med Svans flytt till Norge utverkar morfadern Nils Pipping vid

tinget i Övertorneå att Catharina får laga säkerhet för 500 daler samt moderns gångkläder. Vidare skulle Israel Svan för hennes inestående mödernearv uppfostrar och håller henne till lärdom och kristliga dygder. När hemmanet i Korpikylä delas efter Nils Pippings och Anna Olofsdotters död tilldelas Catharina Svan som då är ogift och bosatt i Herjanger i Ofoten 1500 daler. Hon dör vid 58 års ålder i Vindrek i Ankenes i Norge.

Nils Persson Pippings son Johan, som 1718-1721 redovisar hemmanet i Korpikylä, flyttade till Torneå där han den 13 juli 1721 gifte sig med Margareta Hansdotter Törnblad. Äktenskapet blev barnlöst och kortvarigt då Johan hösten 1722 omkom vid ett skeppsbrott på hemresan från Stockholm. Vid samma tid som Johan Pipping flyttade till Torneå synes rustmästaren Christiern Hulcowius i Torne kompani ha börjat uppvakta Brita Nilsdotter Pipping som ännu i december 1721 är jungfru. Året därpå ger Christiern Hulcowius vid två tillfällen riklig kollekt till kyrkan i Hietaniemi. Giftermålet synes ha skett vid jultiden då Christiern lämnar 2 caroliner i kollekt. Sonen Nils föds i januari 1724 och Johannes i januari 1726. Christiern Hulcowius som från 1727 redovisar hemmanet i mantalslängden drunknar i Matkakoski den 17 juli 1728 endast 32 år gammal och efterlämnar änkan Brita som föder dottern Anna i februari 1729. Hemmanet i Korpikylä kommer efter föräldrarnas död att delas upp mellan barnen som vardera får ¼ mantal.

Källor

Kjell Lindblom, *Vallonsläkter under 1600-talet*, 2019

Momma Reenstierna samlingen, RA

Mantalslängder för Nedertorneå, Övertorneå, Torneå stad, Grangärde, Söderbärke, Iggesund, Idenås och Lögdö

Domböcker för Nedertorneå, Övertorneå, Torneå stad, Torneå lappmark, Villåbåga härad och Söderbärke socken

Jordeböcker för Västerbotten och Kopparberg samt Bergsjordeboken för Kopparberg

Länräkenskaper för Västerbotten, Kopparberg och Gävleborg

Lokala Tullräkenskaper Stockholm 1559-1635

Vigsellängd Nicolai församling Stockholm

Matrikel för Trivialskolan i Härnösand

Bergskollegium Advokatfiskalskontorets arkiv. Rättsprotokoll från Norr- och Västerbottens bergmästaredöme. Gruvtingsprotokoll 1652-1738 EII c:1.